

Aantal broedvogels afgenomen op de projectboerderijen

RAS-PROJECT BOERENZWALUW 2018

RAS staat voor Recapturing Adults for Survival: Daarbij wordt getracht terugmeldingen te verzamelen van adulte broedvogels, in ons geval de boerenzwaluw. Hiervoor worden jaarlijks op vaste locaties alle broedvogels gevangen en geringd. Tevens worden biometrische gegevens genoteerd, zoals de vleugellengte, lengte van de staartpenen en het gewicht.

Inleiding

De biometrische gegevens zijn van belang voor het bepalen van de conditie van de broedvogels. Doel van het project is om inzicht te krijgen in overleving, plaatstrouw, leeftijdsopbouw en dispersie. Tevens worden op de vanglocaties alle nesten gevolgd en de jongen geringd. De vogels worden voorzien van een ringetje van het Vogeltrekstation met daarop steeds een unieke code. Door vogels jaarlijks (terug) te vangen kan worden vastgesteld of de vogel nog in leven is. Ook worden alle nestjongen in het nest tijdens de groeifase tussen 7 en 15 dagen van een ring voorzien. De nestgegevens worden verwerkt in het nestkaarten programma van SOVON waardoor het jaarlijkse broedsucces, de legselgrootte en overleving kunnen worden berekend.

Onze deelname In 2018 werden in het kader van het RAS-Project adulte boerenzwaluwen gevangen en geringd op de vijf boerderijen waar we jaarlijks het project uitvoeren. De deelnemers die we daarvoor veel dank zijn

verschuldigd en waar we jaarlijks heel gastvrij worden onthaald, zijn Bijen Weerselo (al deelnemer vanaf 1992), Kleissen Albergen, Oosterik Saasveld, Ter Keurs in Hertme en Vennegoor Agelo.

De bezetting in het afgelopen jaar van deze vijf boerderijen was 60 broedparen; een afname van vijf broedparen ten opzichte van het jaar ervoor. Op alle vijf boerderijen werden ook alle nestjongen geringd. Het vangen van de broedvogels doen we in de vroege ochtenduren. Omdat nagenoeg alle broedvogels overnachten in de broedruimte, worden voor zonsopgang hierin de netten opgesteld waarbij de in- en uitvliegopeningen worden afgesloten. Op deze wijze is het gelukt om 98 broedvogels te vangen verdeeld over 59 mannetjes en 38 vrouwtjes. Dit komt overeen met 82% van de broedvogels. Van de 98 gevangen zwaluwen waren 41 exemplaren al in eerdere jaren geringd en de ringgegevens staan vermeld in onderstaande tabel.

In de tabel het ringjaar en de ringstatus van de 41 terugvangsten in 2018.

Ringstatus	Ringjaar van de teruggevangen boerenzwaluwen in 2018					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Geringd als broedvogel op vanglocatie	1		5	5	9	12
Geringd als nestjong op vanglocatie		1	1	1		6
Totaal teruggevangen per ringjaar	1	1	6	6	9	18

Toelichting

De tabel laat duidelijk zien dat de jaarlijkse sterfte onder de broedvogels hoog is bij de boerenzwaluw. Het aantal broedvogels dat per jaargang wordt teruggevangen neemt met de loop der jaren snel af. Zo zijn er van de 63 boerenzwaluwen, die in 2015 als broedvogel werden geringd, drie jaar later slecht vijf teruggevangen. Zoals te verwachten, hadden de meeste terugvangsten betrekking op boerenzwaluwen die in 2017 als broedvogel werden geringd. In dat jaar werden 47 zwaluwen als broedvogel geringd waarvan er in het afgelopen jaar maar een kwart is teruggevangen.

In de tabel zijn er verder twee opvallende terugvangsten. Ten eerste de terugvangst van een broedvogel uit 2012. Waarschijnlijk geboren in 2011 was zijn leeftijd in 2018 minimaal zeven jaar. Overigens nog geen record want de oudste terug gemelde boerenzwaluw uit het Twentse project was een boerenzwaluw van negen jaar en 16 dagen.

Bijzonder was ook de terugvangst van zes nestjongen uit 2017. Het aantal geringde nestjongen dat het jaar erop wordt teruggevangen als broedvogel op de geboorteplek varieert per jaar van nul tot enkele exemplaren. Het afgelopen jaar waren dat er zelfs zes. Al deze jongen waren in 2017 als nestjong geringd bij Bernhard Bijen en vervolgens in 2018 ook bij Bernhard teruggevangen als broedvogel. Deze jongen hadden veel gemeen. Ten eerste waren het op één na allemaal mannetjes. Twee waren broers uit hetzelfde nest. En bovendien waren het allemaal jongen uit het eerste broedsel.

Liefst zes nestjongen teruggevangen bij Bernhard Bijen

Verspreiding jonge mannetjes

De zes geringde nestjongen uit 2017 die het afgelopen jaar als broedvogel op de geboorteplaats zijn teruggevangen waren op één na alle mannetjes. Dat is niet geheel toevallig. Uit analyse van de eigen database blijkt dat van de tien jonge zwaluwen die op de ouderlijke broedlocatie terug keren om te broeden, negen hiervan mannetjes zijn. Totaal zoekt driekwart van de jonge mannetjes een nestplaats binnen 2 km van het ouderlijk nest. Voor driekwart van de jonge vrouwtjes ligt deze afstand tussen 2 en 4 km van het ouderlijk nest. De verspreiding van vrouwelijke nestjongen betreft dus een veel groter gebied dan van de jonge mannetjes.

Broedseizoen 2018

JAARGANG	2015	2016	2017	2018
Broedparen:	62	69	65	60
Legbegin 1 ^e legsel gem.	11 mei	16 mei	17 mei	14 mei
Aantal 1 ^e legsels	59	69	62	60
Aantal 2 ^e legsels	62	54	53	46
Uitgevlogen 1 ^e legsel gem.	4,4	3,9	4,2	4,4
Uitgevlogen 2 ^e legsel gem.	3,1	3,2	3,3	3,4
Uitgevlogen gem. per nest	3,8	3,6	3,7	3,9
Uitgevlogen totaal	464	447	451	405
Uitgevlogen per broedpaar	7,5	6,5	6,9	6,8
Nestjongen geringd:	450	430	439	407

Toelichting

Op veel boerderijen was de aankomst van de boerenzwaluwen laat in het voorjaar van 2018. Voor de vroege zwaluwen zal de late vorstperiode (half maart) de nodige problemen hebben opgeleverd. Het is niet uit te sluiten dat daarbij slachtoffers zijn gevallen. Het aantal zwaluwen rond half april was vaak nog erg laag. Pas in mei kwamen veel zwaluwen terug op de boerderijen.

Late aankomst

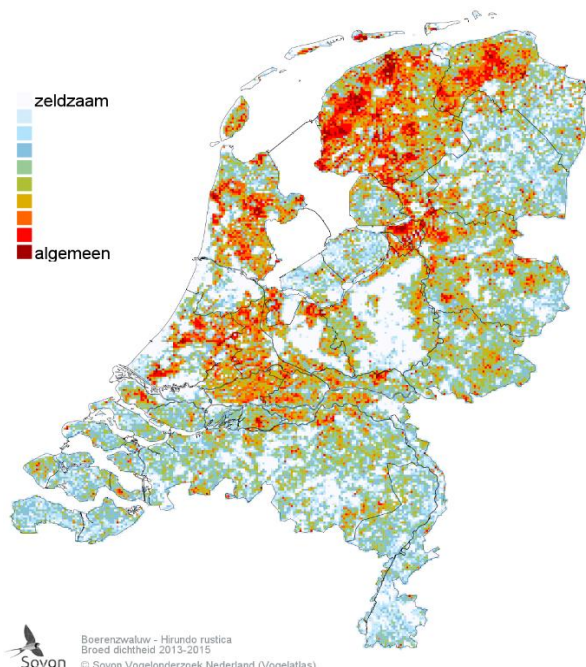
Een verklaring voor de late aankomst zou ook de weersomstandigheden tijdens hun terugkeer uit Afrika kunnen zijn. Zwaluwen maar ook de andere trekvogels vliegen graag met rugwind richting Europa. In het voorjaar van 2018 stond er in Noord-Afrika en het Middellandse Zeegebied veelal een sterke noordelijke wind, wat in de Sahara tot zandstormen kan hebben geleid. Dit zal de trek voor een laagvliegende soort als de boerenzwaluw hebben vertraagd. Het is zelfs mogelijk dat sommige boerenzwaluwen na aanvang van hun reis over de Sahara hierdoor zijn teruggevlogen. Dit fenomeen is aangetoond in het geolocator onderzoek 2012-2014 waaraan ook wij hebben deelgenomen. Tijdens de terugtocht over de Sahara besloten meerdere geloggerde zwaluwen destijds om honderden kilometers terug te vliegen, waarschijnlijk onder invloed van zware zandstormen. De vogels sterkten aan in West-Afrika en probeerden het daarna opnieuw waardoor de aankomst op de broedlocaties bijna een maand vertraging opleep.

Legdata en broedselgrootte

Toch zullen de zwaluwen na hun aankomst op de boerderijen al snel zijn gestart met het broedseizoen. In de twee nesten werd rond half april al het eerste ei gelegd. Gemiddeld lag het legbegin van het eerste legsel op 14 mei en was daarmee nog zelfs iets vroeger dan in 2017. De gemiddelde start van het tweede broedsel lag op 30 juni waarbij het lijkt dat een kwart van de broedparen geen tweede broedpoging heeft ondernomen. De eerste nesten waren een stuk succesvoller dan de vervolglegels; alle acht broedsels waaruit zes jongen uitvlogen waren van het eerste broedsel. Ook de nesten met vijf uitgevlogen jongen kwamen grotendeels van het eerste broedsel. Uit de eerste broedsels vlogen gemiddeld ruim vier jongen per gestart broedsel uit. Bij de tweede broedsels waren vier uitgevlogen jongen in de meerderheid. Tevens waren er bij de tweede broedsels verschillende nesten waarvan het gewicht van één jong duidelijk veel te laag was. Gebrek aan insecten door de lange droogte zou hiervan een oorzaak kunnen zijn. Gemiddeld vlogen bij de vervolglegels 3,4 jong uit. Derde broedsels hebben we niet kunnen aantonen. Totaal mislukten negen broedsels waarvan het merendeel in de eifase. Al met al vlogen 407 jonge boerenzwaluwen uit.

Nesten met vijf uitgevlogen jongen waren er vooral bij de eerste broedsels

Landelijk

Naar de precieze aantallen boerenzwaluwen in ons land is het gissen. Er zijn nooit landelijk dekkende tellingen uitgevoerd. Anders dan bij de huiszwaluw bestaat er ook geen apart monitoringsprogramma voor de boerenzwaluw. In de nieuwe broedvogelatlas van SOVON wordt de broedpopulatie geschat op 210.000-280.000 (2013-2015)

Deze kaart hiernaast is gebaseerd op de VogelAtlas van Nederland (Sovon 2018). Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer

Reacties en info: secretariaat@nvwgdegrutto.nl